

S i s t e meldinger fra fronten.

Slutt-kamp om Tyskland.

Erobringen av ruinbyen Berlin fortsetter under krigenes hittil voldsomste gatekamper. Russerne presser hardt på, og har iflg. de siste meldinger fullført omringningen av byen, idet Sjukov's styrker har fått samband med Potsdam. Holt til siste øyeblikk før rind ble sluttet forsøkte sivilbefolkningen fortvilet å komme ut av byen, og forsterkningene til byen forsøkte å presse seg igjennom. Ringen av midlertid fast sluttet, og den tyske rikshovedstad går raskt sin fullstendige tilintetgjørelse i møte. Russerne har besatt over halvparten av byen, har rykket over Sør for Schloßsicher Bahnhof, og har bl. a. inntatt Tempelhofer Flyplass. Byens utsatte for et vedvarende og intant luft- og artilleribombardement, og forholdene på ubeskrivelige. Det allierte flyvåpen forer nær konstante patruljetokter vest for Berlin, og 460 motorflyretøier ble sendt igår.

Britiske styrker har rykket inn i Bremens fabrikkstrøke, og har bl. a. erobret en torpedofabrikk nesten uskadd. Forøvrig ligger det meste av byen i grus, bl. a. de store Focke-Wulf fabrikk. Britene har utvidet sin støtte til nord for Bremen, og står 20 km. nord for autostradaen Bremen-Hamburg.

Sør for Berlin står russerne langs Østbredden av Elben fra Wittenberg til Dresden, mens den 1. og den 9. amerikanske arme står på vestbredden. Møte mellom de to hærstyrker er ennå ikke offisielt kunngjort.

I Bayern har den 1. ste franske og den 7. amerikanske arme fortsatt god fremgang, og rykket igår fram over 50 km. Regensburg er omgitt, og de står 25 km. fra Passau, en grenseby mellom Østerrike og Tyskland. På begge sider av Regensburg har Patton's styrker gått over Donau. Augsburg er nådd, og styrkene står mindre enn 60 km. fra München. Den 1. ste franske arme har inntatt Ulm, vest for Augsburg, og står nå 50 km. fra den Østerrikske grense. Nordbredden av Bodensjøen, som danner grense mellom Tyskland og Schweiz er umiddelbart truet, og den tyske Bodensjø-flotilje har overgitt seg til de schweisiske myndigheter.

Tyskernes siste skanse i Øst-prøissen er nå falt, idet russerne melder at de har inntatt flåtestøttepunktet Pillau på Samlandhalvøya. Tyskerne er her bokstavelig talt jaget på sjøen, idet de stryker som konges unda fra Øst-prøissen søkte tilflukt på Samland-halvøya. De hadde her ingen mulighet for å komme unda, og er nå tilintetgjort.

I Italia

fortsetter den allierte offensiv med uforminset kraft, og tyskerne er på fortsatt retrett. Hester, okser og menn benyttes for å få dratt materiellet ned seg, men store mengder har falt i de alliertes hender. Spozia, Modena og Ferrara er erobret, og de rykker fram på veien mellom Modena og Milano. Under framrykkingen som førte til erobringen av disse byer ble det tatt over 40 000 fanger. Senere har bl. a. en hel panseravdeling overgitt seg, idet sjøen og hans stabb kom kjørende til det allierte hovedkvarter og overgav menn og materiell. Siste meldinger går ut på at store styrker nå har satt over elva Po og fortsetter raskt nordover.

Luftkrigen fortsetter

like intens. Britiske fly bombet igår natt oljetankene ved Valløy i Oslofjorden, som ble satt i brann. Brannen vedvarer fremdeles. Tankene har i lang tid vært tomme, men var nå fyllt med u-båt-olje. Samtidig ble en tankbåt i Oslofjorden satt i brann. Angrepet bevirker at tyskernes forsynings-situasjon i Norge forverres betraktelig. Angrepet kravet ofre, men en har enda ikke full oversikt over skaden.

Hitlers ørnegrede i Borchsgaden i Syd-Tyskland er bombet av britiske fly, som benyttet 6-tonns bomber med en enorm sprengvirkning, og resultatet utblev ikke.

Bevpnede norske hjemmestyrker

har ført en rekke løsbåter og løser til Sverige fra ytre Oslofjord. 2 båter med tyskere og quisliner som er kommet til Sverige ble avvist av de svenske myndigheter. Den tyske Ortskommandant i Halden har rømt over til Sverige. 2 tyskere ved det tyske Sikkerhetspoliti i Fredrikstad, honholdsvis Dalmer og Adam er blitt beskutt og hardt såret. Den ene skal være blitt stiv. Det fører til at de skal være uspenet av tyskerne.

Det er demret for Norge!

I løpet av ti dager har vi opplevet et eventyr, mitt i gledesrusen kan vi liksom ennå ikke fatte at Norge atter er blitt fritt. Som et kort-hus falt plutselig det nazistiske system sammen om oss. Med et slag gjen-vandt vi vår tale- og trykkefrihet, fengslene ble åpnet, våre politiske fanger byttet rolle med landssvikere og krigsforbrytere.

Vi må sies å ha vært heldige; vi har fått vår frihet tilbake med forholdsvis små omkostninger. Men i denne stund er det godt å vite at vi var rede til å betale den dyrt. Det viser våre hjemmestyrker, som nå er trådt åpent fram, våre luft- og sjøstridskrefter og våre polititropper utenfor landet. Det viser folkets holdning under okkupasjonen.

17. mai 1945. Folket feirer denne dagen mer samlet, og enig enn noensinne. Vår nasjonaldag vil for framtiden stå enda sterkere og med dypere røtter i vårt folk. Det er vakkert tegn, og samtidig symbolsk: Vi står samlet om grunnloven!

Dette lover godt for framtiden, for vi må huske at om krigen nå er vunnet, står vi ennå langt fra målet. Vi er økonomisk utarmet, og store arbeidsoppgaver ligger foran oss. De kan bare løses på en tilfredsstillende måte gjennom fortsatt uselvisk samarbeid, og med full innsats av hver eneste norsk mann og kvinne. Okkupasjonstiden har satt oss på mange prøver, og har også på enkelte områder hatt en uheldig innflytelse. Særlig har kanskje enkelte grupper av vår ungdom fått et feilaktig inntrykk av arbeid, lønn og levestandard. Vi må alle huske at vi ikke har noe å kreve, men at vår framtidige levestandard er avhengig av hva vi er villig til å yte. Det bør være klart for alle at den pengeflom vi har opplevd under okkupasjonen, det er en veksel som våre fiender mot vår vilje har trukket på framtiden. Den vekselen må vi nok gjøre regning med å betale selv. Den økonomiske stilling er vanskelig, men ikke håpløs. Vi skal klare det hvis vi løfter i flokk!

Vi har hittil vist oss befrielsen fullt verdig. Vi har hittil ord-net våre affærer på en eksemplarisk måte, som sikkert vil bidra til å øke den goodwill vi allere nyter i den fri verden. Vi har vist en ubrytelig og enig front, og de som fryktet "greske" eller "belgiske" tilstander her i landet, har regnet feil. La oss fortsette denne linje under det videre ar-beid med den politiske og økonomiske gjenreisning. La oss fortsatt rekke hverandre hånden over partigrensene og samle oss om det vesentlige. Vi meier dermed ikke at de politiske partier skal opphøre. Tvert imot. De forskjellige politiske oppfatninger er drivkraften i et demokratisk samfund, men la dem aldri få skygge for målet: Et fritt Norge for fri nordmenn! Partipolitikken må ikke utarte seg til spissfindigheter. Ingen politisk ret-ning må forsøke å trekke vekslar på folkets innsats under okkupasjonen. Ingen må la egennytten gå foran samfundsplikten. Det er veien, la oss gå den hånd i hånd.

Vi tror krigen har modnet folket, og styrket den politiske inter-esse. Det er et gledelig tegn. For demokratiet stiller store krav til hver enkelt samfundsborger. Det er du og jeg som styrer. Derfor er det vår plikt og styre under ansvar. Ingen kan si at politikk ikke interesserer. Folket har plikt til å påse at lederne følger deres ønsker, og lederne er ansvarlig overfor folket.

Denne beskjedne avis hadde egentlig fullført sin oppgave i samme øyeblikk tyskerne kapitulerte og ordet igjen var fritt. Når vi likevel sender ut dette siste nummer er det fordi vi finner det symbolsk å over-levare det frie ord til den legale presse på selve frihetsdagen, og fordi vi ønsker å takke alle våre medarbeidere og lesere for godt arbeid og ut-vist interesse.

I arbeidet i det frie ordets tjeneste har vi bestrebet oss på å være eb pålitelig budbringer til rett-tenkende norske menn og kvinner. Vi har ikke fulgt noen politisk retning, og har bare behandlet spørsmål som bør og må ha støtte blandt alle lag av folket.

(forts. neste side.)

Vi som har sittet i redaksjonen ønsker ikke å tre fram offentlig. Vi har bare i beskjedenhet forsøkt å gjøre vår plikt mot landet. Vi gjør ikke krav på noe, undtatt dette ene: Å ha representert folkeviljen. Derfor er det ikke bare et par personer, men folket som har sittet bak.

Det har kostet endel arbeid, men det har vært en interessant og tildels spennende oppgave, som vi er takknemlig for å ha fått utført. Det som har gledet oss mest i denne tiden er den tillit vi har møtt overalt. Hjertelig takk!

Vi slutter med de ord som i sin tid dannet åpningen, og som siden har stått som vårt motto:

NORGES DEMRING - ord som vekker
håp og tro i våre rekker.

NORGES DEMRING - ord for tiden,
ord til hjelp i frihetsstriden.

NORGES DEMRING - ord og tanker,
ord som bryter bånd og skranker.

NORGES DEMRING - ord som brenner
og blir landets vardetender.

- o - o - o -

Gutta på skauen.

Redaksjonen treffer en av farene fra et av de lag som lå ute "på skauen" i ca. 7 måneder før kapitulasjonen. Vi ber ham fortelle litt om arbeidet og opplevelsene der, men det er uråd å få noe ut av ham. "Det er da ingenting å snakke om", sier han, og munnen er lukket med syv segl. Slik er disse karene.

Men vi finner det likevel på sin plass å fortelle leserne noe av det vi underhånden har fått kjennskap til:

Da de i september måned ifjor var utsikter til en snarlig slutt på krigen og det begynte å komme våpen, amunisjon og utstyr i store mengder, ble det nødvendig å ha folk liggende til stadighet på eller i nærheten av droppeplassene. Ved siden av arbeidet med å ta imot "slepp" skulle disse lag utdannes til elitetropper.

Av de lag som var oppsatt på forhånd, ble det plukket ut endel som ansåes best skikket for oppgaven. Tjenesten var helt frivillig, men ingen fikk reise før de var grundig lægeundersøkt, for det ville bli en stri tårn. Da de dro sendte Hjemmefronten ut rykte om at de var reist til Sverige, og det lykkedes også å villedde Gestapo. På den annen side betydde dette at guttene var avskåret fra å vise seg mer før krigen var slutt. Karene var fullt klar over hvilken alvorlig oppgave de gikk til, men de gikk med løftet hode, og var glade over å kunne gjøre sin innsats. Det sier seg selv at det ikke kunne bli noe hotellopphold, men når en hører at de måtte bo i små hytter som helst ikke måtte kunne sees på 5 meters avstand, kan en tenke seg at bekvemmelighetene ikke var store. Skulle alle være inne samtidig, måtte de fleste ligge i køyene! Og kostholdet var heller ikke å skryte av, særlig ikke den første tiden.

Beholderne, eller "containers" som de kalles, ble sluppet i fallskjern og veide opptil 400 kg. Guttens oppgave var å ta imot disse, transportere dem vekk og lagre (gjemme) innholdet. Det var harde jobber, og de måtte utføres i allslags vær og føre. Mange har vel undret seg over alle de tilsynelatende resultatløse flyalarmer vi hadde i den senere tid. Men hver gang vi gikk i kjellerne, har det betydning slit og spenning for disse karene. Enkelte ganger gikk det jo galt. Droppene havnet på feilaktige steder, og grunnen kunne da være dårlig blending på landsbygda som bragte forvirring i lyssignalene til flyverne. Straks før jul ble et dusin containers tatt av tyskerne og kjørt til Moss, men straks etter kom det ny forsyning på denne særmelding: "Det var fanden med julematen som gikk i tyskerne!" Særmeldingene ble avtalt av distriktsstaben i Våler, som stod i stadig telegramforbindelse med F.O. i London. Men det var bare rent undtakelsesvis at det gikk galt. Gutta utviste et sjeldent mot og dristighet. Engang hadde tyskerne peilet inn droppeplassen og slått leir på stedet. Gutta omringet den, la et advarende lyssignaler, dirigerte droppet 2 km. lenger bort og tok imot alt uten uhell!

VVVVVVVV

- 3 -

PARTISANEN - den ukjente frihetskjemper!

I alle okkuperte land har tyskerne fått føle motstanden fra selve folket, både den aktive og den passive. I alle land har det reist seg en folkohær av ukjente frihetskjemper til kamp mot de nazistiske undertrykkere. Det samme har gjentatt seg i Polen, Norge, Holland, Belgia, Frankrike, Jugoslavia, Grekenland og Russland. De kaller seg med forskjellig navn. Men deres felles virksomhet gjør det naturlig å finne en fellesbetegnelse for dem. Og det er ikke så vanskelig, for de to dominerende grupper, den jugoslaviske og den russiske kalte seg partisaner. Partisan er forresten et engelsk ord som først ble brukt under den amerikanske revolusjon i 1776.

Det har vært skrevet lyriske skildringer og laget romantiske filmer om partisanen. En russisk journalist, som i flere måneder oppholdt seg hos partisanene ved Ilmensjøen, har også skildret det han så. Hans skildring er ikke lyrisk eller romantisk. Den er knapp, fotografisk nærmest brutal. "Partisanstyrken skal ut i kamp igjen" skriver han på slutten. Og han fortsetter:

" Lederen rir inspissen. Ved siden hans henger en sølvsabel som engang tilhørte en ungarsk general. Bak ham kommer grå rekker. Flere bærer tyske soldatkapper. En nedskutt, enarmet flyver går ved siden av en professor ved Minsk Universitet. Lenger bak kommer en kvinne hvis familie ble drept i Slutsk, og 2 søstre som daler et govær.

Ingen synger. Ingen gråter.

To tanks hvor de tyske merkene ennå ikke er fjernet, avslutter denne grå rekken, som skal ut å vinne seier som forhåpentlig ingen får vite om.

Slik marsjerer andre frihetskjemper i andre land. Og tyskerne hater og frykter dem. Tyskerne vet at partisanene utgjør en kjempemessig sil, hvor den tyske hær må passere, hvor fler og fler blir hengende i maskene- i brønnende biler og tog, i en endeløs natt, hvor selv mørket er forgiftet."

Vår lyriske medarbeider har sendt oss en skildring av partisanen. Den er krass, men vi tror den er realistisk. Den karakteriserer kanskje mer den sydlandske partisan, hvor kampen har antatt noe andre former enn hos oss. Men vi tror at den på en treffende måte får fram det fatalistiske hos partisanen. Han kan betegnes som likeglad, men det er ikke det rette ord. Han er uforfordet, og regner med at hans liv er bestemt av skjebnen, derfor kastet han seg rolig inn i kampen tiltross for at han ikke er noen soldat. Og disiplinen er diorden. Det behøves ingen prøiser-drill for å holde partisanen varm, for det er selve kampens ide og hensikt som gir ham den nødvendige moralske styrke. Han kjemper for en retferdig sak. Det gir kraft og glød!

Og her har vi skildringen:

PARTISANER.

Iskald nattevind river
og herjer i valne fingrer.
Plutselig går et signal,
en plystrende tone skingrer.

Hva kan det vel være?

Der høres en ed: Nei så faen skjøre!

Ikke en halv times hvil har jeg fått.

Hold kjeft, for svarte! Er ordren forstått?

Javel! Det er godt.

Så avsted. En fiendtlig tropp
raater ved elva, ved Øvre klopp.
Smygende skygger, lydløse jaktende.
Et undertrykt skrik - så ferdig med vaktene.
Så smeller det mellom mørke grener,
ildmørje spruter fra busk og kratt.
Ikke et bommskudd! Well done partisaner,
ikke en fiende lever i natt.

Dagen gryr. Mennene sover.
Ligger på bakken og ingenting over.
Nå viser lyset hva mørket gjemte.
Er dette soldater?
Neppe til paradering i gater,
det ville gjøre de fleste forskremte.
Å nei! Her er ikke klingende spill
ingen glans over vaiende faner.
Her ser du en flokk så skremmedne vill.
Fiendens skrekk: En partisaner!

Hold ut partisaner!
Ditt verk skal minnes
selv om du neppe får rosen idag.
Du har en jobb som ingen aner
du skal jo være men aldri finnes,
leve ditt liv i et evig jag.
Hör! Der har du en jobb påny.
Fienden kommer! Befest ditt ry!
Se, se! Der har du en. Se hvor han glaner!
Pang! Nå er han borte. Well done partisaner.

Lov og lovlighet.

För nazismen var begrepene om lov og rett temmelig like i de forskjellige land. Alle hadde del i den europeiske moralske arv, som gav seg uttrykk i visse handlinger og alment godkjente definisjoner på rett og urett både med hensyn til statens indre liv og i det internasjonale forhold.

Etter 1935 begynte imidlertid tyskerne - for å fremme sine egnemål - å forvrengte de internasjonale moralbegrepene. Formelt fulgte nok deres lover fortsatt sann nogenlunde den alm. europeiske retningen, men i sin internasjonale opptreden rettet tyskerne ødeleggende slag mot selve lovens grunnlag - mot de moralbegreper som bunner i menneskenes rett følelse og som gjør at man godtar loven og anerkjenner dens gyldighet. Slik blev følelsen for lovens gyldighet undergravet lenge før denne krig tok til.

Meget verre ble det da tyskerne begynte å bruke rettsapparatene i de landene de okkuperte for sine egne formål. For når tyskerne brukte et lands politimakt, domstoler og strafferett som middel til å undertrykke landets borgere - når det maskineriet som skulle opprettholde lov og orden ble rettet mot det folk som hadde opprettholdt det i århundrer så blev loven bragt i misshæder. Troen på lovens berettigelse ble undergravet.

Det er lett for den som ser rolig og nøkternt på saken å innse at det ikke var i som burde komme i misshæder, men tyskernes måte å tillempe den på. Men for de mennesker som kjempet for sine liv, var det ikke så lett. Med hele sin sjel og uten den ringeste skyldfølelse kjempet de mot loven slik som den ble brukt mot dem - nærmest med en dyp følelse av rettferdighet i sin handlemåte. Maquisardene ble oppdratt til å sette seg ut over loven. Den frie verden tiljublet dem når de brøt sitt lands lover, avsporet teg og sprengte bruer. De hadde vendt seg til å betrakte lov og orden som fiender og bare stolte på eget mot, egen tanke og egen kraft når det gjaldt å finne ut hva som var rett og urett. Det blir en vanskelig psykologisk forandring for dem igjen å venne seg til lovens herredømme.

Slutten.

I et av de siste nummer av den frie avis "Avisutdrag" finner vi denne notis, som vi ikke kan motstå fristelsen til å sakse: (Dette var altså straks før kapitulasjonen)

Berlinavisene har i denne uke offentliggjort en proklamasjon fra rikshovedstadens regjeringspresident, som påbyr at alle likkister som finnes på lager i likkistefabrikker, snekkerverksteder og begravellesbyråer skal beslaglegges. Beslagleggelsen gjelder også alle bestillinger på likkister. Kontrakt med begravellesbyråer får ifølge forordningen heller ikke sluttes, med mindre kunden kan vise en attest som er utferdiget av Berlins overborgermester eller myndigheter som har fått fullmakt av ham til dette. Overborgermesteren har også oppsynet med hele begravellesvesenet i Berlin. Den nye forordning trådte i kraft 1. mars og skulle gjelde til skrigens slutt. Om foranledningen til beslagleggelsen er intet nærmere meddelt.---

vvvvvvvvvv.

Hvorfor kjemper vi ?

Det norske folk kjemper idag på forskjellige fronter. Hjemme i Norge og i utlandet. Hver enkelt av disse grupper har gjort en stor innsats for Norges sak under krigen. Innen disse grupper er det igjen menn og kvinner som kanskje har utført større bedrifter enn de andre. Men største delen av det norske folk står likevel utenfor den aktive tjeneste.

Hva har så disse gjort seg fortjent til ? Skal de etter krigen danne en grå masse uten betydning og innflytelse ? Og hvem av de forannevnte grupper skal stå først på ønskelisten ? De hjemme ? Eller de ute ? Vi har i det foregående stilt en del spørsmål som vi tror er aktuelle idag. Og de kan virke og bli noe av et problem. Det er nok noen dessverre, som er svært opptatt med å summere opp hva de har utrettet under krigen, for dermed å sikre seg en god posisjon i etterkrigstidens Norge.

Vårt standpunkt er klart : Vi fordømmer prinsipielt enhver form for rangordning.

Men hvorfor har vi kjempet, og hvorfor er disse bedrifter utført ? Hvis hensikten er vært å sikre seg en gunstig plass i solen i det Norge som skal bygges opp igjen etter krigen, da er det noe som har sviktet. Godt utført arbeid er sin lønn verd, men utsikten til personlig vinning må ikke alltid være drivkraften i vårt arbeid. Kampen har ikke bare angått din og min framtid, men har vært et avgjørende eksistensspørsmål for hele det norske samfunn.

Vi kjempet for å gjenvinne Norges frihet og selvstendighet, for retten til å leve som fri menn, og det er en æressak å ha fått deltatt aktivt i denne kampen. Dessuten berodde det ofte på en tilfeldighet hvem som ble valgt ut til å delta, og mange har ønsket å få være med, men har ikke fått anledning til det.

Lønnen for å ha deltatt i Norges frigjøringskamp i disse nødsårene består i den personlige følelse av å ha gjort sin plikt og sitt beste for Norges sak. Den største belønning er å se et fruktbringende resultat av sitt strev, nemlig et gjenreist og større Norge, fritt for all småborgerlig egenkjærlig "taburettpolitikk".

Når de kjempende nordmenn kommer tilbake fra utlandet, må den norske hjemmefront strekke fram en åpen, ærlig hånd beredt til samarbeid og offer. Da trenger vi samarbeid mellom de beste krefter fra alle leire. Da gjelder det å vise storhet, og i handling bevise at en virkelig har kjempet for Norges sak og er villig til å sette personlige hensyn tilside for å fremme landets velferd. Da opptrer vi som nordmenn og kan si :

"Alt for Norge"

vv V vv

Vår huspoet har sagt det på sin måte:
Hvem er Størst ?

Mann og mann imellem
der spørres: Hvem er størst ?
Når rangen engang settes,
Hvem nevner vi da først ?

Han som drog i felten,
eller han som står ombord.
Ja, hvem skal kalle helten ?
Man gjetter hvem og hvor.

Han som kjempet hjemme
han må jo og bli med
han må vi ikke glemme
så velger vi blant tre.

Hvem får laurbarkransen
og hvem blir to og tre ?
Kan hende jeg har sjangsen,
for jeg har og vært med.

forts. neste side.

fortsatt fra forrige side.

Den slags tale hører
ikke til blant norske,
kun til splid den fører
og til gråt blant dørske

Størst er du og alle
uten grad og uten rang.
Du som trofast lar deg kalle
ut i kampen gang på gang

Du er størst som reiste
ut til fremmed jord.
Du som opprørsfanen heiste
høit og fritt på Norges jord.

Du er størst som havet
pløier under norske flagg.
Du som trofast fulgte kravet
og som gjør det dag for dag.

Den er størst som eier
troens glød så sterk og hel
på at Norges seier
vinnnes av hver trofast sjel.

Ordføreren har ordet.

Vi har hatt en samtale med byens ordfører, Henry Jacobsen. På tross av det arbeid press som hviler på ham f.t., stillet han seg beredvillig til vår disposisjon, som alltid tidligere under krigen når vi bad ham om en tjeneste:

"Hvordan er stillingen i kommunen nå?"

Det er det ikke mulig å svare på nå. Rent overfladisk sett er kommunens økonomiske stilling meget bra. Det er foretatt store avbetalinger på gjeld under krigen og kontantbeholdningen er ganske stor, men på den annen side er det foretatt så mange disposisjoner ulovhjemmel som ganske sikkert vil føre til et stort økonomisk ansvar for kommunen. Det vil bli et stort arbeide å kunne føre kommunen ut av det uføre som den herved er kommet opp i. Først når disse saker er klarlagt vil en kunne få oversikt over kommunens virkelige stilling.

"Hvilke kommunale oppgaver bør løses først?"

Den oppgave som jeg mener kommunen må gå inn for i første rekke er boligbyggingen. Det er stor mangel på husrom i byen, og en rekke leiligheter som er i bruk er ikke tjenlige som beboelsesrom. Dessuten har vi jo planer fra før krigen om utvidelse av sykehuset, og sentralisering og utvidelse av hjemmene for gamle og skrøpelige. En sak som kanskje ikke er en oppgave, men allikevel viktigere og mere vanskelig materie er den sammenslutning av Mos og Jeløy som er foretatt under det ulovlige styre.

"Hvorledes er byens fremtidsutsikter?"

Jeg mener at de er meget gode. Hele vårt store bedriftsvesen er jo i behold og bare lengter etter at hjulene skal komme i sving med å fabrikere produkter som skal komme det norske folk til gode. Fremtidsutsiktene er avhengig av at arbeidslivet stadig er i full gang.

"Når skal kommunestyret tre sammen, og hvilken sammensetning får det?"

Kommunestyret skal tresammen så fort som oppnevningen blir foretatt. Det kommer til å bestå av 16 representanter.

"Når vil det bli valg?"

Jeg har hørt antydning 6 måneder, men med den fart som nu brukes på de forskjelligste felter så synes jeg at det kan skje tidligere.

"Har du fått vår avis 'Norges Demring', og mener du den har hatt noen betydning?"

Ja, jeg har vært "fast abonnent" fra første nummer, og budet har aldri sviktet. Betydningen av at vi hadde vår egen avis for byen i den vanskelige tid kan vel neppe overvurderes. Med den store utbredelse som bladethadde var det jo til stor hjelp for hjemmefra

forts. side 9.

Noe av det som i disse begivenhetsrike dager har overrasket - for ikke å si imponert - byens befolkning mest er vel den hurtige og effektive sikring av landssvikerne. For nazistene passer nok ordet overrumplet best; de har nok hatt en aning om at et eller annet her foregikk bak kulissene under okkupasjonen, men de har nok ikke regnet med at en godt organisert, bevapnet og utdannet politigruppe i samme sekund landet var fritt stod kamplar, med hovedoppgave å ta seg av svikerne.

Politigruppen, som tilsynelatende ble stampet opp av jorden, er ikke blitt til på en dag. I årevis har forberedelsene pågått. Dyktige menn har uten tanke på egen risiko bygget ut organisasjonen stykke for stykke. Etter tur er folkene blitt tatt "til skogs" for å få undervisning i moderne våpenbruk. I små flokker har de dratt avgårde i helgene, eller de har skoftet arbeidet noen dager for å delta i "matauk". Undervisningen måtte jo foregå i hemmelighet. Gestapo og deres norske håndlangere var stadig på jakt. Men det gikk bra, utrolig bra. Det er beviset på dyktighet. Nå er de enkelte avdelinger, lag og tropper, trått fram og blitt sveiset sammen til en fast blokk. Mange er nok blitt forbausset over at deres nærmeste nabo eller beste venn også er med. De har ikke visst om hverandre. "Safety first" var hjemmefrontens slagord. Og et av de første bud var at du skal vite minst mulig.

En annen side av forberedelsene har vært å skaffe opplysninger om landssvikerne. Overalt har hjemmefrontens etterrettingsvesen hatt sine kontaktpunkter. Alt er blitt registrert og lagt i et kartotek over alle angivere, frontkjemper, NS-medlemmer, og så videre. En grunnlag herav er så lister blitt satt opp over dem som skulle arresteres.

På aksjonsdagen ble disse lister overlevert til de enkelte tropper og lag, som på forhånd hadde fått seg tildelt hvert sitt distrikt innen byen.

Styrkene rykket inn her den 9. mai ved 11-tiden, og fikk av den fungerende politimester straks ordre om å gå til aksjon. - På minutter etter ble de første arrestanter bragt inn.

Hvorledes har apparatet fungert? Hvordan tok nazistene det? Hva blir det gjort med dem? Hvordan blir de behandlet? Slike og lignende spørsmål hører en ofte nå om dagen. For å få svar på dem oppsøker vi Idrettens Hus, hvor fangene foreløpig er forlagt, og hvor de rettslige forberedelser blir gjort.

I kjelleren er det innrettet kenter og her hersker stor travelt. 16-15 mann er i full virksomhet. Kontormaskiner larmer, ordonanser flyr fram og tilbake. Vi finner en av byens advokater her, omgitt av papirer og skjema på alle kenter. Mellom etpar konferanser får vi høve til å veksle etpar ord med ham.

Nå, hvordan går det?"

- Fint, svært fint. Det som gledet meg mest var at et norsk rettsapparat kunne fungere her allerede 3 timer etter at byen var inntatt. Vi går fram etter vanlig norsk lov. Det er min oppgave å oppta foreløpig forklaring som skal danne grunnlaget for å avsi fengslingskjennelse. Første dag ekspederte vi ca. 70 personer, men da gikk det jo også omtrent dømt rundt.

- Er det bestemt noe om den videre rettsgang?"

- Nei, vi vet ikke noe bestemt ennå, men jeg går ut fra at sakene vil bli forberedt og pådømt her i distriktet, og at fangene vil bli holdt i forvaring her inntil dom er avsagt. Advokaten blir avbrutt av en telefonsamtale, og vi finner det best å fordufte. "Men få fram at det er norske rettsprinsipper vi håndhever her. Nazismens grep om vårt rettsapparat er brutt for alltid. Fangene blir behandlet korrekt, men bestemt. De ser nok selv forskjellen", sier han idet vi trekker oss tilbake.

Vi treffer en av byens lærere, som står for forlegningen, og ber ham fortelle litt fra arbeidet.

Kom det noen episoder ved arresteringen?"

- Nei, ikke det jeg kjenner til. Alle gikk villig med, og ikke i noe tilfelle var det nødvendig å bruke vold. "De er arrestert", var nok. Jeg tror det hadde stor betydning at aksjonen gikk så raskt og samtidig for seg. Det viser det faktum at vi har kommet over mange papirer og store kontantbeholdninger hos enkelte av dem.

politiske lagene som ikke tatt alle som har vært medlemmer, det ville bli for stort arbeid i første omgang. Vi sikret oss frontkollaboratører, angivere og NS-folk med respektable stillinger eller tillitsverv. Av tyskertøse har også bare tatt ved seg.

Mens vi står der og prater kommer en ny fange inn.
- Det er en celebrer herre, sier forberedningsjefen Curt Gross. Han har vært til mange fangelse. Vi fikk tak i ham på Jvater i går.
Gross ser nedtrykt ut. Etter et vanlig forberedningsforbered i orden blir han ført inn til sine kampefeller.

En tysk marinegast var kommet krysende innvoldet i tyskien, blir vi fortalt. Han var skutt i hånden og påstod å være kommunist og forfulgt av tyskere. Han bad om beskyttelse, og ble tatt i forvaring.

Forberedningsjefen ... og tilbyr oss å bli med for å se hvordan fangene har det. ... 56 mann er avgitt for å gjøre rent etter tyskerne i folkeskolens lokaler, hvortil fangene idag skal flyttes. Likevel er det god plass der inne. Løngs veggene ligger opprullede madrasser og midt på gulvet står en bordrekk. Fangene må selv sørge for renholdet. Enkelte sitter ved bordene og spiller kort, sjakk, o.l., men vi merker at det ikke er glød eller over spill. De virker rastløse, og påfallende mange traver opp og ned eller rundt på gulvet. De fleste henger med hodet, vi ser ingen tegn til arroganse. Enkelte ligger hodeløst og leser. Bl.a. finner vi Hans S. Jacobsen fordrøvet i en stol. Vi legger merke til at flere røker, og får bekreftet at dette er tillatt. Ved utgangsdørene i hverende av lokalet står en norsk Rikspolitisk vakt. Det er ...

Vi legger merke til at det er installert høytaler.
- Hva brukes de til, spør vi.
- Den styres av kommandantens radio, og vi sender musikk og nyheter. I går overførte vi også reportasjen fra Kronprinsens inntok i Oslo. De kan ha godt av å høre folkets virkelig og spontane begeistring som motvækt til sine egne opp-
kenstruerte folkerøtter. Ingen gjorde noe forsøk på å stenge av høytaleren.

Vi forlater salen, og finner ikke å kunne oppholde forberedningsjefen lenger. Han blir travelt opptatt med å arrangere transporten av fangene til folkeskolen. Vi oppsnuver litt av en diskusjon om hvorvidt gater skal sperres under transporten, og kan ikke undgå å trekke sammenligninger mellom det system vi nå har rystet av oss og det vi er i ferd med å gjenopbygge. Gataene sperret ved fangetransporter, gater og jernbanestasjoner for å hindre påborende like engang skulle få et glimt av sine kjære før de ble ført til det ukjente, kanskje døden. Disse menn sperrer gaten av hensyn til fangene.

Vi forlater Idrettsanlegget med en viss teknisk og teknisk følelse. Og da fordi vi føler oss overbevist om at vi har gjort en viss del av denne vanskelige oppgave er seg sitt ansvar bevisst. Vi er ypperlig, vi er som disse trauste som gjennomført sin oppgave. Enkelte av dem har kanskje vært i fangenskap og i vare blitt angitt av en av de arresterte, og har allerede kommet til å gjøre opp. Men personlige følelser er ihvertfall ikke kommet til uttrykk. Korrekt, men bestemt har de gått fram og gjort jobben sin meget godt og bevisst. Dette er den virkelige kjerne, og det er noe som er noe annet å utrydde nazismen, koste hva det kostet vil.

De svenske som idag sitter bak lås og lukke får nå god anledning til å tenke seg om. Hvis de enn er, vil de nok se forskjellen på det system de gikk inn for og det de nå blir behandlet etter. Og kanskje de etterhvert også vil gjenvinne evnen til å skjeldne mellom godt og ondt, rett og urett. Så snart filmene fra konsentrasjonsleirene kommer til landet, håper vi de blir kjørt for fangene, gjerne på de tre ganger. Det kan kanskje hjelpe til å behagde noen syke sinn. Men hvilken innstilling svikere og forrædere må ha for å få sin straff. Det krever samfunnets sikkerhet.

Ordførerens-fortsatt.

tens kontakt punkter når parolene skulle spres.
Jeg ville gjerne, når bladet nå kommer med sitt siste nummer, si litt mer om det utmerkede arbeid som er utført med avisen, men da jeg vet at xxix redaksjonen stryker dette, skjel la være. Men det nå allikevel være meg tilladt, på egne og mange andres vegne å takke redaksjon og distribueringsapparat for deres arbeids med avisen. Flestparten av disse forblir ukjente. Deres innsats i kampen for frigjøringen har vært likeså farefuldt som hjemmefrontens øvrige funksjoner, og vi sier dem idag en hjertelig takk for godt utført arbeid.

Henry Jacobsen (sign).

Vi intervjuer sjefen for Hjemmestyrkene i Østfold.

Dengang vår avis ble startet fikk vi blandt annet indirekte kontakt med en ved navn "Axel". Vi forstod nok at "Axel" var velinformert, men hvornegat visste vi selvsagt ikke. Nu vet vi det.

Det er derfor en spesiell glede for "NorgesDenring" når vi idag kan oppsøke "Axel" i hans nye hovedkvarter. Han har nå trådt fram i dagens lys som sjefen for Hjemmestyrkene i Østfold, Karl Steinum.

Vi treffer ham i full virksomhet, iført sin enkle battledress. Den samme enkelthet som preger Hjemmestyrkene, preger også dens sjef. Men samtidig stråler han av arbeidslyst, kraft og humør. Forhan er tydeligvis den beste, tiltross for 4-5 års intens virksomhet i frigjøringskampen under vanskelige forhold. Vi har nesten vanskelig for å forestille oss ham som Distriktssjefen. Han er fremdeles "Axel", en av gutta fra skauen, så kontakten er straks i orden. HS preges av kameratslighet, men respekt og disiplin er satt i høysatet. Dette skyldes ikke minst dens ledere.

"Og humøret"

"Ja, nå har vi grunn til å være fornøyet. Alt går etter programmet, nesten bedre enn vi hadde trodd forestille oss det på forhånd".

"Kan Distriktssjefen fortelle noe om HS og dens virksomhet?"

"De første sporadiske tilløp til en illegal organisasjon i frigjørings tjeneste visste seg allerede i 1940, da jeg bl.a. selv begynte. Det var ut på høsten, og nærmest private tiltak som var resultatet av et spontant ønske om å sette alt inn på å frigjøre landet fra okkupasjonsmakten. Utover i 1941 ble det etterhvert en mere samlet organisasjon, og i 1942 fikk den så en sentralledelse".

"Er det flere organisasjoner som har vært i virksomhet?"

"Nei, for såvidt ikke. Det har vært en bevapnet militærorganisasjon, nemlig Mil. org. Parallelt med denne har det vært en sivilorganisasjon, en bedriftsorganisasjon og en parolekomite. Alle har imidlertid vært underlagt Hjemmefrontens Ledelse".

"Vi har støtt på betegnelse "Distrikt" "Avenitt" "Område", hva innebærer disse?"

"Distriktet omfatter det som ligger syd for en linje Nesodden-Svenskegrensa, altså noe større enn Østfold. D. e. igjen delt i avsnitt, som f. eks. Moss by med omegn. Dette er igjen delt i områder, f. eks. Jølby, Rygge og Råde o.s.v."

"Kan De oppgi noe antall og HS?"

"Je kan bare si at det alt i alt i landet skal være mellom 40 og 50 000 org. Hs. Mil. org. er meget godt representert i Østfold, og det sies at Moss skal være den by i landet som har flest org. jeg er etter folketallet."

"Har org. vært ute i nye hardt vær?"

"Det har selvfølgelig vært noe uvær. Det har bl.a. vært 3 større forsøk på å kulle opp org. apparatet. Det har vært endel arrestasjoner, og mange er blitt eksportert til Sverige for å kutte over tråden. Systemet var jo at hver enkelt bare skulle ha et kontaktledd. Dette har skapt vanskeligheter for org., men den har hele tiden vært intakt, og vi har kunnet fortsette arbeidet i henhold til de planer som har vært satt opp. Det var ufarlig for forskjellige alternativer, alt etter den situasjon som kunne oppstå. Org. apparatet var således fullført høsten 1944, og var da klar for aksjon."

"Er det noe som har gjort særlig inntrykk på Dem?"

"De siste dagens begivenheter overs vegner alt som ligner foran på en slik måte at det i farten er vanskelig å trekke fram noen spesielle erindringer. Men jeg husker tydelig første gang jeg var med på å ta imot dropp (forsyninger som kastes ned fra fly. Nå skjønner vi alle de "rolige" flyalarmene) i skauen. Det var en underlig følelse av å være i direkte kontakt med våre styrker utenlands og våre allierte. Det gav trygghet, og jeg følte

den store enhet, den felles kamp som knyttet oss sammen. Det var som vi mottok et varmt håndtrykk fra åften. - Da H.K.H. Kronprins Olav kom til Norge ble han hilst velkommen av HS fra Oscarsborg. Det er morsomt å kunne fortelle at den nordmann som i 1940 måtte forlate Oscarsborg med flagget under armen, var den første som igjen heiste det norske flagg på borgen. Oscarsborg kan forøvrig være symbolet på hvordan kampen har foregått her i Norge. Våre gutter måtte forlate borgen etter en kort, hissig, kamp. De inntok den igjen, raskt rolig."

"Er tjenesten i HS fremdeles frivillig, eller har det i praksis funnet sted en mobilisering?"

"Tjenesten i HS er fremdeles frivillig, men jegerne må nok regne med å gjøre tjeneste en tid framover, idet de oppgaver som er tildelt oss må gjennomføres. Jeg har idag snakket med H.K.H. Kronprins Olav, som utta, te at HS var tildelt større oppgaver enn opprinnelig planlagt p.g.a. dens effektivitet og veldisiplinerte holdning"

"Endres situasjonen noe for HS ved at norske og allierte styrker kommer til Norge?"

"Nei, HS gjennomfører sine tildelte oppgaver uhindret av dette"

"Vil det bli foretatt en mobilisering?"

"Ja, enkelte årsklasser vil bli innkalt til rekruttskole så snart forholdene tillater det, og disse vil så avløse HS."

"Kan De nevne en spesiell interessant aksjon som er gjennomført?"

"Nei, det er umulig å nevne noe spesielt. Arbeidet har bestått i en rekke enkeltaksjoner som alle har vært like farlige. P.g.a. vår spesielle geografiske beliggenhet har vi hatt en livlig eksport av folk til Sverige både fra Vestfold og Oslo. I dette arbeidet har vi hatt spesiell god støtte av jernbanens folk, som har hjulpet oss på en uvurderlig måte"

"Har det illegale arbeidet vært heldig for det norske folk?"

"Jeg tror at den illegale virksomhet har øket folkets forsvarsvilje, som har visst seg å være latent. Den har vært drivhjæren i frigjøringsarbeidet"

"Har den ikke vært blandet med noe eventyrlyst?"

"Jo det er nok enkelte som har blitt med av eventyrlyst, men den harv i tilfelle ikke vart lenge, Den har etterhvert antatt karakteren av en levende interesse for saken."

"Har De noe spesielt ønske?"

"Jeg håper at det norske folk vil vise det samme samhold og den offervilje som hittil i løsningen av de store oppgaver som ligger foran oss".

- - -

S i s t e r u n d e .

Livet på skauen er slutt. Ingen av våre gutter skal lenger flakke omkring i skogene jaget av de tykke bödler. Det er for mange enda så uvirkelig at de ikke riktig kan fatte rekkevidden av det.

Det har vært mange og lange ventedager for befal og jegere, men alt glemmes nå når arbeidet er kronet med hell.

Særlig interessante var også de siste dagene og nettene før HS rykket inn i byen. Etsted, vi Våler var Distriktsstaben i full alarmberedskap. Gjennom regn og mørke strevet ordonansene seg fram i skauen til meldeplassene, hvor vaktpostene ikke hadde annen ly enn en stor gran. Sikkerhetshensyn tillot ikke noe annet. En feldtelefon ble etablert - vaktmannskapet kom fra skauen og patruljerte natt og dag. Midt blandt fienden var det en militærleir fullt feldtmessig utstyrt og beredt til ethvert offer.

Det var interessant å følge utviklingen fra time til time. De trådløse sendere var i virksomhet natt og dag, og forholdsordrene gikk raskt videre. - Ro-verdighet - disiplin ble innskjerpet. Døgnet var koblet sammen til et hele - ingen tenkte på søvn. Spenningen holdt en våken.

Vi fikk nyheten om rykter om kapitulasjon. Men ingen spontan jubel. Holdningen var avventende. Det kunne enda bli kamp. Alvoret preget befal og jegere.

Utviklingen gikk videre. Feldtelefonen ble tilkoblet direkte på bylinjen. Telegrammene begynte etterhvert å strømme inn over vanlig telegraf.

Så kom ordren :

Den 9. mai 1945 kl. 2.20. Hjemmestyrkene trer fram i dagens lys !

Oppbrudd.

Alle styrker forenes. Byen besettes.

- - - - -

Vår oppgave er endt . Vi kommer ikke igjen .